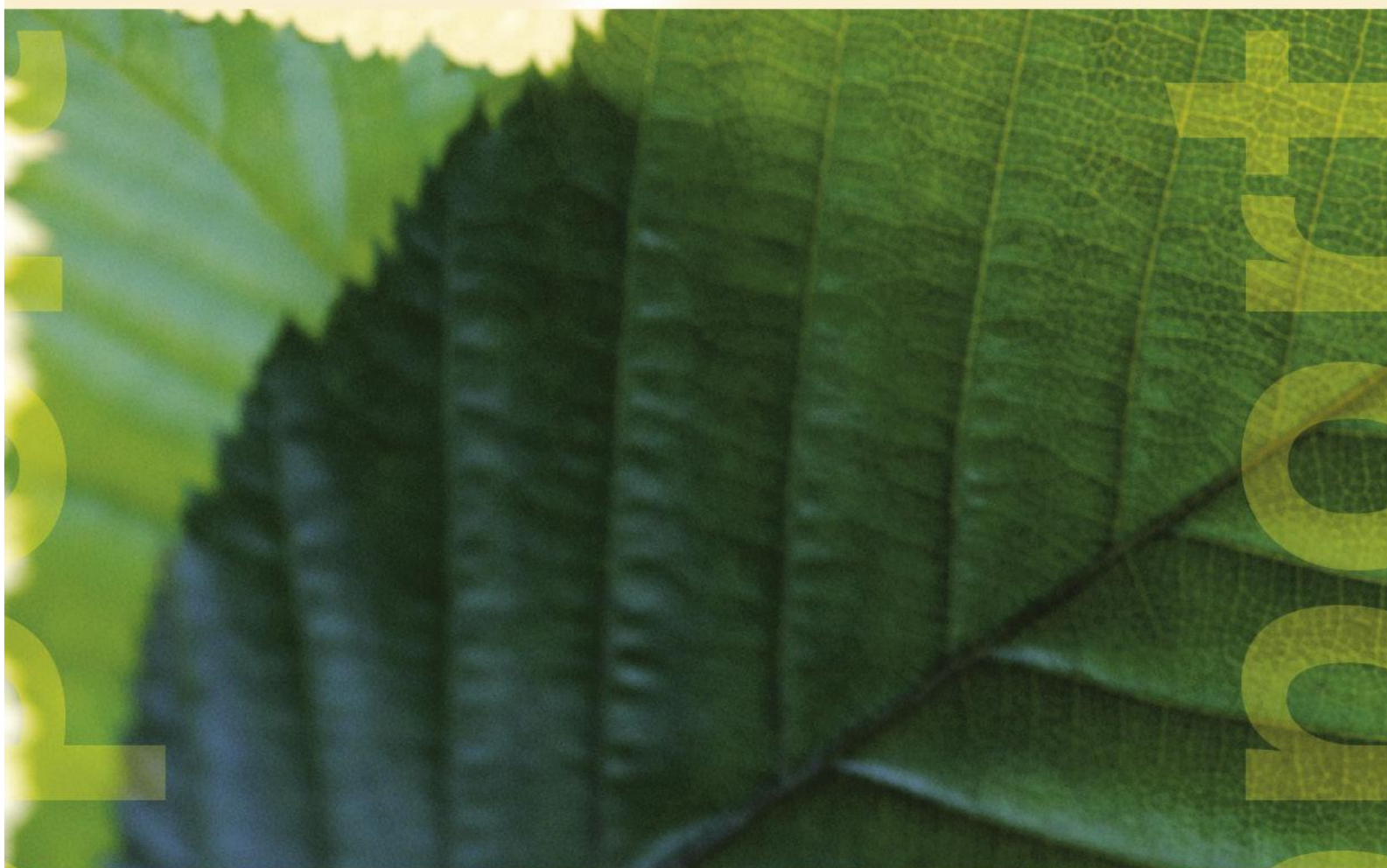

Programma Groen en Welbevinden

Groene oplossingen voor een betere woon-, werk- en leefomgeving

---

Programma Groen en Welbevinden

Groene oplossingen voor een betere woon-, werk- en leefomgeving

Productschap Tuinbouw

Auteur **Niko Moerman**
Functie **Programmamanager**
Telefoon **079-3470655**
e-mail **n.moerman@tuinbouw.nl**

Productschap Tuinbouw, Postbus 280, 2700 AG Zoetermeer

Telefoon 079 – 347 07 07 email info@tuinbouw.nl internet www.tuinbouw.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook zonder toestemming van de uitgever of auteur.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	7
2	Programma	9
3	Visie	11
4	ACTIEPAD 1 Klimaat & Energie	13
5	AKTIEPAD 2 Gezondheid & Welbevinden	15
6	AKTIEPAD 3 Leefbaarheid & Veiligheid	17
7	AKTIEPAD 4 Economie & Innovatie	19
8	Omgeving	21
9	Rolverdeling in de sector	23

inhoudsopgave

1 Inleiding

Het topsectoradvies Tuinbouw en uitgangsmaterialen geeft het aan: topsector tuinbouw heeft wereldoplossingen voor werelduitdagingen. De vier werelduitdagingen die het rapport noemt zijn: bevolkingsgroei en vergrijzing, klimaatverandering, economische en sociale ongelijkheid en verstedelijking.

Wereldproblemen

Meer dan de helft van de wereldbevolking woont in steden en in Europa is dat al 70%. Al die mensen willen prettig kunnen wonen, werken en leven. Maar dat lukt steeds minder goed. Klimaatverandering laat ons puffen in de zomer of we houden onze voeten niet meer droog na hoosbuien. Het koelen en verwarmen van onze gebouwen heeft een te hoge (maatschappelijke) prijs. Ouderen moeten langer doorwerken? Hoe houden we ze fit en hoe krijgen we onze gezondheidskosten onder controle? De economieën in Nederland en onze belangrijkste exportlanden groeien niet meer. De bevolking krimpt of blijft op zijn best stabiel. Meer produceren is een gepasseerd station. Veel nieuwe gebouwen worden niet meer gerealiseerd. We hebben wel een overschot aan kantoren, naoorlogse wijken die ongezond en slecht geïsoleerd zijn en krachtwijken die er zelf niet meer bovenop komen (commissie Deetman-Mans over Rotterdam Zuid). Het antwoord is niet meer, meer, meer. Maar anders. Anders betekent: renovatie, herbestemming, kwaliteitsverbetering, kostenverlaging, lokale economie en de mens weer centraal stellen. Het kan anders en het moet anders. Het alternatief is allesbehalve rooskleurig: oververhitte steden met grote groepen zonder toekomst. Een verschrikkelijk scenario.

Wereldoplossingen

Heeft de topsector tuinbouw wereldoplossingen voor deze wereldproblemen. Ja, dat heeft ze!

Groen koelt de stad, groen laat ons gezonder voelen én gezonder zijn, groen bergt water, groen isoleert, groen levert lokale energie, groen zorgt voor ontspanning, groen zuivert de lucht, groen absorbeert geluid, groen levert lokaal voedsel, groen verlaagt diabetes en obesitas, groen houdt steden leefbaar en krimpgebieden vitaal, groen laat onroerend goed in waarde stijgen, groen verlaagt de criminaliteit en ondersteunt de integratie, groen zorgt voor biodiversiteit, groen zorgt voor groene innovaties, voor exportkansen en lokale werkgelegenheid.

Groen vervult nooit één belofte maar combineert vele functies. Bijvoorbeeld: een groen dak bergt niet alleen water bij hoosbuien. Het verlaagt de energiekosten van het gebouw, het dak gaat langer mee, de biodiversiteit gaat omhoog, is prettig om naar te kijken, er ontstaat nieuwe verblijfruimte en PV cellen (zonnestroom) renderen tot 6% beter op een groen dak. Welk product doet ons dit na?

Urgentie

Doet groen mens en maatschappij zoveel goed? Ja, dat doet ze!

De urgentie is er. De maatschappij vraagt steeds vaker om groene, duurzame oplossingen. Hoewel de regering zich terugtrekt bij het onderwerp welbevinden, natuur en verduurzaming heeft de EU haar beleid vergroent en stelt budgetten beschikbaar. Het topsectoradvies benoemt nadrukkelijk de onderwerpen gezondheid en geluk. Steden als Rotterdam, Amsterdam, Arnhem en Eindhoven bezuinigen niet maar investeren in groen.

---

2 Programma

Zes programma's staan centraal in het PT na 1 april 2012. De zes programma's geven aan waar het PT zich mee bezig houdt en dus ook waarmee niet. Het zijn thema's die alle delen van de tuinbouw- en groensector raken, maar ook een maatschappelijk belang hebben. Eén van die thema's is Gezondheid en Welbevinden. Dit programma geeft aan waar Groen en Welbevinden voor staat en wat voor belang dit onderwerp heeft voor de tuinbouw- groensector.

Dit programma bestaat uit een visie (streefbeeld in de toekomst), doelen (wat willen we bereiken) en acties (wie doet wat aan de hand van vier actiepaden).

Groen en welbevinden heeft al een ontwikkeling doorgemaakt. Groen staat hoger op de agenda van de steden. Er wordt steeds meer ingezien dat groen de stad leefbaar houdt en dat groen economische waarde vertegenwoordigd. De wetenschap heeft meer bewijslast geleverd van de groene baten. Groen is niet alleen nog maar mooi maar is verbonden aan allerlei thema's zoals klimaat, gezondheid en economie.

In de komende jaren is het zaak om kwaliteiten aan het groen toe te voegen. Wat levert het uiteindelijk op voor de gebruiker, de mens? Wat betekent de groene innovatie voor het welbevinden van de gebruiker? Het is van belang om de samenhang te laten zien tussen de verschillende groene functionaliteiten voor de stad en de mens. Er zal een vertaalslag gemaakt moeten worden hoe de groene bewijslast wordt omgezet naar economisch voordeel. Groene rekenmodellen moeten inzicht gaan geven in kostenbesparingen en verdienmodellen. Het is voor de maatschappij van belang dat er zichtbare groene verbeteringen in hun stad worden gerealiseerd. Pas dan gaat het thema echt leven. Het netwerk dat het thema uitdraagt naar de maatschappij dient verbreed te worden. Om het onderwerp blijvend op de agenda te zetten is het van belang dat de afzender verbreed wordt van alleen tuinbouw naar tuinbouw, bewoners, bouwers, woningbouwcoöperaties, projectontwikkelaars, gemeenten, gezondheidszorg en bedrijfsleven.

De belanghebbenden vanuit de tuinbouw zoals PPH, VHG, HIC, LTO zijn belangrijke partijen. Dit programma is niet van het PT alleen, het is juist een programma van de gehele tuinbouw en groensector. Door dit programma kan de urgentie en samenhang van het thema zichtbaar gemaakt worden voor de tuinbouw en voor de samenleving. We vragen daarmee voor dit thema collectief tuinbouwgeld waarbij we streven naar cofinanciering vanuit ministeries, EU en bedrijfsleven. Door het zekerstellen van collectief tuinbouwgeld is het mogelijk om deze cofinanciering te organiseren. Met de doorgaande inzet van de belanghebbenden moet het lukken groen te laten renderen voor mens en maatschappij. En voor de tuinbouw.

3 Visie

De groene oplossingen voor het verbeteren van de woon-, werk- en leefomgeving zijn in 2022 gerealiseerd. Groen is, naast grijs (wegen), rood (gebouwen) en blauw (water) een integraal en gelijkwaardig onderdeel in de bebouwde omgeving geworden. Al vanaf het eerste planstadium wordt Groen betrokken IN, OP, AAN en ROND gebouwen. Naast dat groen mooi is worden de functionele waarden van groen door de maatschappij erkend en gewaardeerd. De tuinbouwsector weet deze functionele waarden van groen succesvol in haar marketing in te zetten waardoor nieuwe markten en arbeidsplaatsen zijn gerealiseerd.

Wat is groen?

Onder groen wordt in dit programma verstaan de producten, technieken en diensten die de Nederlandse tuinbouw en groensector produceren en vermarkten voor het verbeteren van de woon-, werk- en leefomgeving.

Het gaat om:

1. Producten als bomen en (vaste) planten, potplanten, perkgoed en bloembollen.
2. Technieken uit de glastuinbouw voor het creëren van vitale, energie- en voedselleverende gebouwen.
3. Diensten als de aanleg en onderhoud van groene innovaties zoals pocketparken, groene gevels en daken en groen in gebouwen.

Wat is welbevinden?

Welbevinden gaat verder dan gezond zijn en je gelukkig voelen. Welbevinden stelt de mens centraal in een gebouw of in de stad. Welbevinden staat voor prettig wonen, schone energiebronnen, frisse lucht, lokale werkgelegenheid, spelende kinderen, werktrots, veiligheid in de wijk, toekomst voor jongeren, actieve ouderen, schoon drinkwater, toegang tot gezonde en residuvrije voeding.

Belang van Groen en Welbevinden voor de maatschappij:

- Creëren van leefbare, klimaatbestendige steden en vitale krimpgebieden
- Beheersing ziektekosten
- Overgang naar duurzame energie mogelijk maken
- Scheppen van lokale werkgelegenheid
- Ondersteunen van de integratie en veiligheid
- Toegang bieden tot gezond en residuvrij voedsel
- Vergroten van de biodiversiteit

Belang van Groen en Welbevinden voor de tuinbouw:

- Meer markt voor bomen en (vaste) planten, potplanten, perkgoed en bloembollen.
- Ontstaan van groene innovaties zoals groene daken en gevels, groen in gebouwen, pocketparken en drijvend groen
- Meer werk voor hoveniers en groenvoorzieners

4 ACTIEPAD 1 Klimaat & Energie

Nu

Het veranderende klimaat zorgt voor hete zomers. Door het weinige groen kan de stad kan zichzelf niet meer koelen (schaduw en verdamping). Hoge kosten voor het koelen van gebouwen zijn het gevolg. Veel naoorlogse woonwijken zijn niet of slecht geïsoleerd waardoor een hoge energierekening en laag wooncomfort ontstaat. Bij hoosbuien kan het water niet gebufferd worden en stroomt direct het riool in. De ondergrond kan onvoldoende water opnemen, droogt uit en klinkt in. Het riool stroomt over met natte voeten als gevolg.

De stad is afhankelijk van fossiele (olie, gas en kolen) brandstoffen. Dit is ongewenst vanwege de luchtvervuiling en CO₂ stijging. De leveringszekerheid van fossiele brandstoffen is niet meer gegarandeerd.

2022

Voldoende groen in de stad zorgt voor koeling in de zomer. Groene parken, bomen, groene daken en gevels zorgen voor verdamping en schaduw waardoor de temperatuurstijging beperkt blijft. Bij hoosbuien wordt het water gebufferd door groenstroken en parken en door groene daken. Door de aanleg van wadi's, waterpleinen en groene verharding (halfopen verharding) wordt het water lokaal opgevangen en kan de ondergrond inzakken. In particuliere tuinen is de bestrating weer grotendeels vervangen door groen. Door deze maatregelen hoeft het riool niet uitgebreid te worden. Het verdrogen van de ondergrond wordt tegengegaan.

Door het gebruik van glastuinbouwtechnieken in de bouw wordt eenvoudig zonnewarmte geoogst in gebouwen en opgeslagen in de bodem. Hiermee worden in de winter de gebouwen verwarmd. Gebouwen zijn beter geïsoleerd, onder andere door groene gevels en groene daken. Groene daken laten PV cellen (zonnestroom) beter renderen. Door bouwinnovaties zijn deze groene gevels en daken niet duurder dan conventionele systemen. De tuinbouw heeft een rol in het leveren van aanvullende schone energie uit opgeslagen zonnewarmte, aardwarmte en verbranding & vergisting van biomassa.

Doelstellingen

- Verminderen van het warmte-eiland effect
- Verhogen bergingscapaciteit bij overvloedige neerslag
- Verbeteren isolatie gebouwen
- Stimuleren overgang naar duurzame energie

Acties

Verminderen van het warmte-eiland effect

- Overheden en politiek overtuigen van koelende effecten van groen door communicatie- en lobbyactiviteiten.
- Modellen ontwikkelen waarmee gemeenten aan de slag kunnen om de stad te koelen met groen.

Verhogen bergingscapaciteit bij overvloedige neerslag

- Overheden en politiek overtuigen van waterbergende effecten van groen door communicatie- en lobbyactiviteiten.

Verbeteren isolatie gebouwen

Innovatie 'De groene buitenspouw' mogelijk maken met bedrijfsleven en kennisinstellingen.

- Onderzoek naar de mogelijkheden om de naoorlogse wijken te verbeteren met groen en glastuinbouwtechnieken.

Stimuleren overgang naar duurzame energie

- Uitdragen van de bouwfilosofie 'Bouwen met Groen en Glas naar bouwkolom en overheden.
- Stimuleren van stadstuinbouw waardoor warmte-uitwisseling met de wijk kan plaatsvinden
- Kennisontwikkeling rendementsverhoging PV cellen (zonnestroom) op groene daken
- Ontwikkeling van kennis en verdienmodellen voor het verwaarden van biomassa (vergisting, verbranding) uit tuinen, openbaar groen en landschap.

5 AKTIEPAD 2 Gezondheid & Welbevinden

Nu

Een half miljard mensen (The Lancet) zijn veel te dik (obesitas) en dit leidt onder andere tot een stijging van suikerziekte, kanker en hartziekten. Dat komt door verkeerd eten én te weinig bewegen. De stad heeft te weinig plekken die uitnodigen om buiten te spelen en bewegen. Zelfs scholen en schoolpleinen zijn niet groen. Het binnenklimaat in basisscholen is slecht, elke dag zitten 20.000 scholieren en 2.000 leerkrachten ziek thuis. Onderzoek van Dr. Jolanda Maas toont aan dat groen in de leefomgeving mensen gezonder laat voelen en gezonder laat zijn. In een leefomgeving zonder groen zijn mensen minder gezond en dat brengt hogere ziekenkosten met zich mee. Patiënten in groene ziekenhuizen genezen sneller met minder opnamedagen tot gevolg.

De luchtkwaliteit is op plekken in de stad niet goed en overstijgt Europese normen. Het gevolg is dat de maximum snelheid naar beneden moet en bouwprojecten worden stilgelegd.

Ouderen hebben een behoefte om er op uit te gaan en een zinvolle dagbesteding te hebben. Dat lukt vaak niet met sociaal isolement tot gevolg.

Veel mensen uit de lagere sociaal economische klasse hebben moeilijk toegang tot gezonde en residuvrije voeding. Voeding komt vanuit de hele wereld naar de steden. Die aanvoerlijnen zijn niet zonder risico's, calamiteiten kunnen de aanvoerlijnen afsnijden. De maatschappelijke kosten voor onze huidige voedselvoorziening zijn hoog: stijgende voedselprijzen, hoog gebruik fossiele brandstoffen (transport, kunstmest), verdwijnen van het regenwoud en vervuiling.

2022

Iedere bewoner in de stad heeft zicht op groen en toegang tot groen om te spelen en te bewegen. Dat groen is laagdrempelig en uitnodigend. Ook groene daken zijn geschikt om te spelen en te bewegen. Het overgewicht en diabetes wordt daardoor bestreden. In openbare gebouwen en ook thuis wordt volop binnengroen gebruikt door innovatieve toepassingen. Dit zorgt voor welbevinden en minder gezondheidsklachten. Minder gezondheidsklachten leiden tot lagere ziektekosten. Mensen die ziek zijn worden geholpen in een groene omgeving waardoor zij sneller herstellen.

De luchtkwaliteit wordt verbeterd door groen toe te passen bij de vervuilsbron. Groen bij snelwegen zorgt voor afvang van fijnstof. Groen in de stad zet CO₂ om in O₂. Door de verbetering van de luchtkwaliteit is het verdichten van de stad mogelijk geworden.

Ouderen, maar ook anderen die moeite hebben om mee te draaien in de maatschappij, vinden in de (stads)tuinbouw een plezierige dagbesteding. Stadstuinbouw brengt de voedselproductie terug in de wijken waardoor ook mensen uit de lagere sociaal economische klasse toegang hebben tot gezonde voeding. Stadstuinders leveren niet alleen voedsel en sierteeltproducten aan de wijk, zij leveren ook energie, zorg, recreatie en opleiding. De afhankelijkheid van voedselproductie buiten Nederland is hierdoor minder geworden.

Doelstellingen

- Beheersing van de ziektekosten
- Verbetering van de luchtkwaliteit
- Stimuleren van lokale voedselproductie
- Verbeteren van de woon-, werk- en leefomgeving

Acties

Beheersing van de ziektekosten

- Wetenschappelijk onderbouwing van de effecten van groen op de gezondheid van mensen

Verbetering van de luchtkwaliteit

- Wetenschappelijk onderbouwing van de zuiverende effecten van groen, binnen en buiten gebouwen.
- Ontwikkelen van business modellen voor het vergroenen van scholen, ziekenhuizen en verpleeghuizen.
- Ontwikkelen van Programma van Eisen (PVE) en blauwdruk voor groene scholen, ziekenhuizen en verpleeghuizen.

Stimuleren van lokale voedselproductie

- Onderzoek naar de toekomstmogelijkheden van tuinbouw in de stad

Verbeteren van de woon-, werk- en leefomgeving

- Opname van groen in keurmerken en bouwvoorschriften
- Starten van een campagne om de functionele waarden van groen IN gebouwen te promoten.

6 AKTIEPAD 3 Leefbaarheid & Veiligheid

Nu

Om de groene buitengebieden te behouden moeten de steden groeien binnen haar eigen grenzen: stedelijke verdichting. Meer mensen en meer activiteit op dezelfde ruimte. Het al aanwezige groen komt verder in het gedrang. Niet alle functies zijn goed gepland in de stad, in Nederland is een overschot van 7 miljoen m² aan kantoorruimte.

De verwachte bevolkingskrimp is al begonnen in de buitengebieden van Nederland. In Zeeuws Vlaanderen, Zuid Limburg, Noordoost Groningen en in de Achterhoek is sprake van bevolkingsdaling. In deze gebieden is minder ruimte nodig voor gebouwen en infrastructuur.

De helft van de inwoners uit de stedelijke omgeving is van allochtone afkomst. De integratie is volgens maatschappelijke discussies mislukt. De naoorlogse wijken hebben een kwaliteitsimpuls nodig. De huizen zijn slecht geïsoleerd en hebben daardoor een hoge energierekening. Slecht verlichte en verkeerd ingerichte buitenruimte werkt criminaliteit in de hand. De buitenruimte in deze wijken is verlaten door de inwoners, het is kijkgroen geworden en doet dienst als hondentoilet. Veel mensen uit de lagere sociale klasse die wonen in slechte woningen, gebouwd in een slechte buitenruimte. De sociale problemen die daaruit ontstaan zijn groot. De commissie Deetman/Mans concludeert begin 2011 dat Rotterdam Zuid zulke grote problemen heeft dat zij niet meer door de gemeente zelf opgelost kunnen worden – een landelijke aanpak is vereist voor dit gebied.

2022

De steden in en rond de Randstad zijn verder verdicht, meer mensen wonen en werken in de stad.

Groen heeft een plek gekregen in de verdichte stad en daardoor blijft de verdichte stad leefbaar.

Innovatieve groenoplossingen zijn veelvuldig gebruikt zoals groene daken, groene gevels en drijvend groen. Doordat groen functies combineert is de investering in groen rond te rekenen.

In de krimpgebieden krijgen gebouwen een herbestemming. Functies voor gebouwen worden gecombineerd en samengevoegd. Plekken in de stad die openvallen worden maar gedeeltelijk ingevuld met gebouwen waar veel behoefte aan is, zoals voor senioren en starters. De rest van de open ruimte wordt opgevuld met groen. Kleine parken (pocketparken) in de wijk houden de wijk aantrekkelijk en leefbaar. Voorwaarde is dat het groen goed wordt aangelegd en goed onderhouden. De waarde van onroerend goed blijft hierdoor op peil. Op grotere schaal zijn recreatie/landschapsparken ontstaan. Hier is volop ruimte voor waterberging en natuurontwikkeling. Deze gebieden trekken nieuwe bedrijvigheid aan zoals zorg, sport, recreatie en biologische land- en tuinbouw. Krimpgebieden behouden hierdoor hun vitaliteit en economische bedrijvigheid. In de wijk zijn pocketparken aangelegd. Kleine parkjes hebben een groot effect in een dichtbebouwde omgeving. Zij nodigen uit tot ontmoeting en zorgen voor verdraagzaamheid en saamhorigheid. Waar geen ruimte is voor groen worden groene daken en groene gevels aangelegd. De criminaliteit is verminderd en de kosten voor handhaving zijn verlaagd. De bouwfilosofie Bouwen met Groen en Glas heeft de gebouwen verbeterd. Door betere isolatie en gebruik van veel daglicht en groen binnen voelen de bewoners zich aangenaam. De zonnewarmte wordt geoogst en gebruikt voor verwarming. Stadstuinbouw zorgt voor lokale productie van gezond voedsel, voor economische impuls en werkgelegenheid. De woonlasten zijn niet gestegen waardoor de mensen in de wijk kunnen blijven wonen.

Doelstellingen

- Vergroten leefbaarheid in steden
- Vitaal houden van de krimpgebieden
- Verlaging van de criminaliteit
- Ondersteunen van de integratie

Acties

Vergroten leefbaarheid in steden

- Groen positioneren als (deel)oplossing voor de verbetering van krachtwijken door het opstellen van een Deltaplan met overheid, kennisinstellingen en bedrijfsleven.
- Voortzetten Groene Poort, lobby naar de overheid.
- Voortzetting van de prijsvraag Entente Florale, voor de groenste stad en dorp verkiezing.
- Ondersteunen van het voorbeeldproject Schiebroek Zuid. Project Schiebroek Zuid voordragen voor Green Deal.

Vitaal houden van de krimpgebieden

- Groen positioneren als (deel)oplossing voor de vitalisering van krimpgebieden.

Verlaging van de criminaliteit

- Ontwikkelen kennis over omgevingspsychologie voor de sturing van (on)gewenst gedrag door de juiste groeninrichting in en om gebouwen, door het opzetten van een leerstoel Groen en Gedrag.

Ondersteunen van de integratie

- Ontwikkelen van kennis en samenwerkingsmodellen voor de inzet van groen om de sociale cohesie te stimuleren.
- Verbinden van de zorg en recreatie met tuinbouw.

7 AKTIEPAD 4 Economie & Innovatie

Nu

De economieën van Nederland en haar belangrijkste exportlanden voor tuinbouwproducten (Duitsland, Frankrijk en Groot-Brittannië) groeien niet meer. De bevolking krimpt en blijft op z'n best stabiel. Het groeiscenario van steeds meer produceren gaat niet langer op. De werkloosheid onder allochtone jongeren is te hoog en ouderen zijn niet meer actief in de samenleving.

Esthetische waarde en prijs zijn leidend bij de aanschaf van groen. Groen is daarmee inwisselbaar en vaak een sluitstuk op een begroting.

Het groene onderwijs is te eenzijdig, gericht op het eigen product en productiewijze maar niet op de wensen van de maatschappij.

2022

De omslag van meer, meer, meer naar anders en beter heeft plaatsgevonden. Niet meer bouwen en meer produceren maar herbestemmen, verbeteren, kwaliteiten toevoegen, kosten verlagen en de mens en haar welbevinden centraal stellen. Deze omslag zorgt voor economische activiteit in de tuinbouw en in de maatschappij. Jongeren vinden een baan en ouderen een zinvolle dagbesteding in de stadstuinbouw. De stadstuinbouw levert de stad gezonde lokale producten, werk, zorg, ontspanning en lokale energie. Het wooncomfort en de energiekosten zijn sterk verlaagd door de technieken uit de glastuinbouw en door het gebruik van groen. Het ziekteverzuim is lager in scholen en kantoren door het gebruik van veel daglicht, ventilatie én groen. Bedrijven en haar werknemers vestigen zich graag in groene gemeenten.

Rekenmodellen worden ingezet om groene investeringen rond te rekenen. In de nieuw ontwikkelde business modellen werken burgers, overheid en bedrijfsleven samen om groene innovaties mogelijk te maken. De maatschappij heeft geaccepteerd dat diegene die nut heeft van het groen, daar ook aan meebetaalt. Groen grijze combinatieopleidingen leveren studenten en vakprofessionals die succesvol groene innovaties ontwikkelen en installeren. Kennis, product en dienst rond de groene innovaties worden geëxporteerd.

Doelstellingen

- Ontwikkelen van groene innovaties
- Vergroten van de toepassing van groene innovaties
- Exporteren van groene innovaties
- Scheppen van lokale werkgelegenheid

Acties

Ontwikkelen van groene innovaties

- Ontwikkelen van business modellen voor de publiekprivate financiering van aanleg en onderhoud van groene innovaties.
- Overbrengen van de functionele waarden van groen naar de bouwkolom
- Samenbrengen van tuinbouw en bouwbedrijven
- Ontwikkeling van rood-groen combinatieonderwijs op MBO en HBO niveau voor studenten en professionals
- Borgen van de opgedane kennis
- Stimuleren van groene innovaties door kennisinstellingen en ondernemingen met elkaar te verbinden.
- Uitvoeren van het groenwaarden onderzoek

Vergroten van de toepassing van groene innovaties

- Lobby voor de opname van groen in keurmerken en bouwvoorschriften
- Overheid oproepen te investeren als lead customer in groene innovaties.
- Ontwikkelen van rekenmodellen om groene investeringen rond te kunnen rekenen.
- Participeren in het T&U fonds voor groene innovaties.
- Stimuleren van de realisatie van groene icoonprojecten.

Exporteren van groene innovaties

- Aandacht voor groene innovaties bij handelsmissies.

Scheppen van lokale werkgelegenheid

- Onderzoek naar de mogelijkheden om lokale werkgelegenheid te scheppen met stadstuinbouw.

8 Omgeving

Belangrijkste groene stakeholders:

Promotieorganisaties

- PPH (bomen en vaste planten)
- HIC (hoveniers en groenvoorzieners)
- BBH (bloemen en (pot)planten)

Brancheorganisaties

- VHG (hoveniers en interieurbeplanters)
- LTO (telers van bomen en planten)

Programma's

- Bouwen met Groen en Glas (vierjarig PT programma om te komen tot vitale, energie en voedselleverende gebouwen)
- Knooppunt innovatief groen (vierjarig programma van regio Brabant om te komen tot groene innovatieprojecten en groen grijs combinatieonderwijs)
- Entente Florale (verkiezing groenste stad en dorp van Nederland)

Overheid

- Ministerie van EL&I
- Europese Unie

Wetenschap

- Landbouwniversiteit Wageningen/Alterra
- TNO
- Fytagoras
- TU Delft
- TU Eindhoven

Niet-groene stakeholders

De tuinbouw heeft de leveranciersfunctie bij het thema Groen en Welbevinden. Maar pas als de gebruikers het thema omarmen kunnen er echt resultaten geboekt worden. Er zal daarom aansluiting gezocht moeten worden met niet-groene stakeholder. De bouwkolom (architecten, adviseurs, bouwondernemingen, projectontwikkelaars) zijn belangrijk. Bouwend Nederland kan een belangrijke partner worden. Andere niet groene stakeholders zijn de gezondheidszorg (NIGZ) en gemeenten (VNG). Uiteindelijk gaat het om de gebruikers van de gebouwen en de openbare ruimte. Daarom is het belangrijk juist met hen te verbinden. Denk aan maatschappelijke organisaties als ANWB, Jantje Beton, Natuur en Milieu.

9 Rolverdeling in de sector

Agenderen

Groen moet agendeert blijven. Er moet met de maatschappij gecommuniceerd blijven worden. Met het terugtrekken van 'Groen + de stad' en 'Groenforum' is er een grotere rol en verantwoordelijkheid weggelegd voor platform 'De Groene Stad' van PPH. Het netwerk van groene professionals bij overheid, maatschappelijke organisaties mag niet verloren gaan. 'De Groene Stad' heeft de kans om dé zender te worden van de groene boodschap. Daartoe zal zij 'Groen + de stad' en 'Groenforum' in zich op moeten nemen. Zij zal zich moeten verbreden door meer groene en niet groene partijen aan zich te binden om een nog geloofwaardiger afzender te zijn van de groene boodschap. Overwogen kan worden om de groenste stad en dorp verkiezing, Entente Florale, op te laten gaan in De Groene Stad.

Rol van het PT: financier, initiator, participant

Lobby

Lobby naar overheden moet geïntensiveerd worden. In de mediacampagne Groen Loont werken PPH, VHG en andere organisaties samen om de lagere overheden te informeren. VHG heeft het initiatief genomen om te komen tot de Groene Poort om met de landelijke overheid in gesprek te komen. VHG is actief in de lobby en dat kan uitgebreid worden op EU niveau. Het gezamenlijk optrekken, bijvoorbeeld met PPH zal een sterker afzender en interessanter gesprekspartner vormen naar de politiek en overheden.

Rol van het PT: financier, participant

Kennisontwikkeling

De wetenschappelijke bewijsvoering dient voortgezet te worden. Wetenschappelijke kennis moet omgezet worden in groene innovaties door het verbinden van bedrijfsleven en kennisinstellingen. Er is behoefte aan rekenmodellen om de economische en maatschappelijke waarden van groen zichtbaar te maken. Onderzoek dient in Europees verband opgepakt te worden zodat er geen dubbel onderzoek wordt uitgevoerd en er kans wordt gemaakt op EU subsidies. De VHG kan een steviger rol vervullen in het coördineren van Europees onderzoek. Opedane kennis mag niet verloren gaan en moet beschikbaar blijven voor studenten en professionals.

Rol van het PT: financier, initiator, participant

Opleidingen

Het creëren van groen grijze combinatieopleidingen is van belang om te komen tot succesvolle groen innovaties. Knooppunt Innovatief Groen ontwikkelt en test onderwijs curricula hiervoor. Door het programma Bouwen met Groen en Glas met Knooppunt innovatief groen te laten fuseren, brengen we tuinbouwkennis in en wordt een goede voortgang van de ontwikkeling van groen grijs combinatieonderwijs geborgd.

Rol van het PT: financier, participant

Economie

Groene innovaties moeten ontwikkeld worden om aan de maatschappelijke vragen te kunnen voldoen. Daartoe dient groengrijs onderwijs ontwikkeld te worden (zie opleidingen). Bedrijfsleven en kennisinstellingen werken samen aan de ontwikkeling van groene innovaties. Tuinbouw en de

---

bouwkolom gaan samenwerkingsverbanden aan. Het programma Bouwen met Groen heeft hierin een rol. LTO en VHG kunnen als brancheorganisaties hierin actiever worden door hun achterban te betrekken bij groene innovaties.. Export kansen worden ontwikkeld door de groene innovaties te verbinden aan handelsmissies. PPH en GHI (GeenportHolland International) zijn hierin al actief. Knooppunt innovatief Groen en Bouwen met Groen en Glas werken aan aansprekende voorbeeldprojecten waardoor groene innovaties zichtbaar worden.

Rol van het PT: financier, participant

Verbinden

Het is belangrijk de verschillende organisaties en initiatieven met elkaar te verbinden om een krachtiger en geloofwaardiger boodschap te kunnen uitdragen naar de maatschappij. Er kan overwogen worden om de programma's Bouwen met Groen en Glas en Knooppunt Innovatief Groen te verbinden met Groen en de Stad, Groenforum en De Groene Stad. De borging van kennis kan dan beter op 1 plek gecentreerd worden namens deze organisatie. Aansluiting met kennisborging uit de bouwwereld, zoals SBR, de gemeenten, VHG, kan gezocht worden.

Rol van het PT: initiator, participant

Productschap Tuinbouw

Adres Louis Pasteurlaan 6
Postbus 280, 2700 AG Zoetermeer
Telefoon 079 – 347 07 07
Fax 079 – 347 04 04
Internet www.tuinbouw.nl
e-mail info@tuinbouw.nl

tuinbouw